

Wyrok z dnia 18 lipca 2007 r.

I PK 68/07

1. Odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy (art. 101² § 1 k.p.) nie jest objęte regulacją art. 169 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.).

2. Ustanowienie zarządu komisarycznego w banku nie jest okolicznością, która sama przez się stanowi o ustaniu przyczyn uzasadniających zakaz konkurencji (art. 101² § 2 k.p.).

Przewodniczący SSN Katarzyna Gonera (sprawozdawca), Sędziowie SN:
Romualda Spyt, Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 18 lipca 2007 r. sprawy z powództwa Krzysztofa J. przeciwko „G.B.” SA z siedzibą w K. o odszkodowanie z tytułu zakazu konkurencji, na skutek skargi kasacyjnej powoda od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 31 sierpnia 2006 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Łodzi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z 28 kwietnia 2006 r. [...] oddalił powództwo Krzysztofa J. przeciwko G.B. SA z siedzibą w K. o zasądzenie kwoty 145.445,04 zł tytułem odszkodowania wynikającego z umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy. Sąd Okręgowy ustalił, że G.B. SA jest następcą prawnym B.P. SA w Ł., który został przejęty przez pozwanego na mocy decyzji Komisji Nadzoru Bankowego z 10 grudnia 2004 r. Powód Krzysztof J. był zatrudniony w B.P. SA w Ł. od 21 listopada 1990 r. do 30 czerwca 2003 r. na podstawie umowy o pracę. W tym okresie pracował na różnych stanowiskach. W dniu 22 sierpnia 2000 r. doszło do zmiany wcześniejszych warunków pracy powoda w B.P. SA w

Ł. w drodze porozumienia stron. Zgodnie z umową zawartą w tym dniu powodowi powierzono stanowisko dyrektora zarządzającego - sekretarza banku. W dniu 16 marca 2001 r. strony stosunku pracy zawarły umowę o zakazie konkurencji po ustaniu zatrudnienia, nazwaną aneksem do umowy o pracę z 22 sierpnia 2000 r. Zgodnie z treścią tego aneksu dotychczasowy § 9 umowy z 22 sierpnia 2000 r., dotyczący prawa do odprawy dla powoda w przypadku rozwiązania umowy o pracę oraz sposobu naliczania tej odprawy, oznaczono jako ust. 1 oraz wprowadzono ust. 2 i 3 w następującym brzmieniu: „2. W okresie 12 miesięcy od rozwiązania umowy Pan Krzysztof J. nie może zajmować się interesami konkurencyjnymi, chyba że będzie to dotyczyć spółek, w których Bank albo osoba prawna od Banku zależna posiada udziały lub akcje w ilości powodującej powstanie stosunku dominacji w rozumieniu właściwych przepisów prawa”. „3. W związku z postanowieniami ustępu 1 Panu Krzysztofowi J. w okresie 12 miesięcy od dnia rozwiązania niniejszej umowy przysługuje odszkodowanie w wysokości 40 % średniomiesięcznej płacy, o której mowa w ustępie 1, płatne miesięcznie.”

Z dniem 13 marca 2002 r. powoda powołano na członka zarządu pełniącego obowiązki prezesa zarządu Banku. Podstawą do powierzenia powodowi obowiązków na tym ostatnim stanowisku były dwie uchwały rady nadzorczej Banku z 13 marca 2002 r.: [...], mocą której powód został powołany w skład zarządu B.P. SA, oraz [...] powierzająca powodowi jako członkowi zarządu Banku pełnienie funkcji prezesa zarządu. Na posiedzeniu rady nadzorczej z 13 marca 2002 r. nie podjęto żadnej uchwały dotyczącej ustalenia nowych warunków wynagrodzenia powoda. Dopiero na kolejnym posiedzeniu rady nadzorczej Banku z 18 kwietnia 2002 r. podjęto - między innymi - uchwałę [...] w sprawie ustalenia warunków wynagradzania członków zarządu B.P. SA i upoważnienia przewodniczącej rady nadzorczej do podpisania umów o pracę z członkami zarządu. Zgodnie z ust. 1 tej uchwały członkowi zarządu z tytułu pełnienia tej funkcji przysługiwało: 1) wynagrodzenie miesięczne stanowiące iloczyn określonego indywidualnie dla każdego członka zarządu wskaźnika i średniej płacy w Banku liczonej bez wynagrodzenia członków rady nadzorczej i zarządu Banku, 2) premia kwartalna przyznawana przez radę nadzorczą w oparciu o określony indywidualnie dla każdego członka zarządu wskaźnik i uzależniona od należytego wykonywania zadań własnych oraz wyników Banku, 3) premia roczna liczona od zysku netto Banku według procentowego wskaźnika określonego indywidualnie dla każdego członka zarządu i wypłacana po zatwierdzeniu przez walne zgromadzenie akcjona-

riuszy sprawozdania finansowego za dany rok obrotowy. W ust. 2 uchwały rada nadzorcza wyznaczyła Marie P. i Wojciecha J. do uzgodnienia wskaźników, o których mowa w ust. 1. Poza uchwałą [...] rada nadzorcza Banku 18 kwietnia 2002 r. nie podjęła innej uchwały upoważniającej przewodniczącą rady do ustalania dla członków zarządu odszkodowań należnych po ustaniu zatrudnienia bądź też zawierania umów z członkami zarządu dotyczących zakazu konkurencji po ustaniu zatrudnienia. Na kolejnym posiedzeniu rady nadzorczej z 29 maja 2002 r. omówiono i przyjęto bez uwag treść protokołu z posiedzenia rady odbytego 18 kwietnia 2002 r. Umowę określającą warunki zatrudnienia powoda na stanowisku członka zarządu pełniącego obowiązki prezesa zawarto 18 kwietnia 2002 r., lecz opatrzone datą 13 marca 2002 r. Umowę tę w imieniu rady nadzorczej popisała przewodnicząca rady Marie P. W umowie strony zgodnie oświadczyły, że rozwiązują na zasadzie porozumienia stron umowę o pracę zawartą 22 sierpnia 2000 r. W § 5 i § 6 umowy ustalono wysokość miesięcznego wynagrodzenia powoda, wysokość premii kwartalnej oraz rocznej premii z zysku netto i warunki jej uruchomienia. Postanowienia § 9 umowy przewidywały: prawo powoda do odprawy w przypadku rozwiązania umowy o pracę (ust. 1), zakaz zajmowania się interesami konkurencyjnymi w okresie 12 miesięcy od ustania umowy (ust. 2) oraz prawo do odszkodowania w okresie 12 miesięcy od dnia rozwiązania umowy w wysokości 40 % średniomiesięcznej płacy, płatnego miesięcznie (ust. 3). Jak z tego wynika, § 9 umowy otrzymał identyczną treść, jak w umowie z 22 sierpnia 2000 r., zmienionej aneksem z 16 marca 2001 r.

Z dniem 18 marca 2003 r. Komisja Nadzoru Bankowego ustanowiła w B.P. SA w Ł. zarząd komisaryczny, a 26 marca 2003 r. zarządca komisaryczny wypowiedział powodowi umowę o pracę ze skutkiem rozwiązującym na 30 czerwca 2003 r. Pismem z 10 kwietnia 2003 r. przewodnicząca zarządu komisarycznego powiadomiła powoda, że na podstawie art. 169 Prawa bankowego nie przysługuje mu odprawa pieniężna, o której mowa w § 9 ust. 1 oraz odszkodowanie, o którym mowa w § 9 ust. 3 umowy o pracę z 13 marca 2002 r. Według kart wynagrodzeń powoda za okres od lipca 2002 r. do czerwca 2003 r. powód otrzymał wynagrodzenie w łącznej wysokości wynoszącej 428.942,63 zł.

Sąd pierwszej instancji uznał, że postanowienia umowy o pracę z 18 kwietnia 2002 r., opatrzonej datą 13 marca 2002 r., są nieważne w części dotyczącej przyznania powodowi prawa do odszkodowania z tytułu zakazu pracy konkurencyjnej po ustaniu zatrudnienia, gdyż przewodnicząca rady nadzorczej Banku nie była upoważ-

niona przez radę nadzorczą do zawarcia z powodem klauzuli konkurencyjnej, czyli umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy. Sąd pierwszej instancji podkreślił odrębność umowy o zakazie konkurencji od umowy o pracę. Ponadto, w ocenie Sądu Okręgowego, odszkodowanie z tytułu zakazu konkurencji po ustaniu zatrudnienia jest nienależne powodowi z mocy art. 169 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.).

W apelacji powód zarzucił wyrokowi Sądu Okręgowego: 1) niewyjaśnienie wszystkich okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy i naruszenie art. 217 § 2 k.p.c., poprzez bezpodstawne oddalenie zgłoszonych przez powoda dowodów z przesłuchania świadków W.J. i M.C. - członków rady nadzorczej na okoliczność zakresu pełnomocnictwa udzielonego przewodniczącej rady i w konsekwencji błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że umocowanie przewodniczącej rady nadzorczej do zawarcia umowy o pracę nie obejmowało zawarcia umowy o zakazie konkurencji, 2) nierozważenie wszystkich okoliczności sprawy, w szczególności nierozważenie zasadności roszczenia powoda w oparciu o umowę o zakazie konkurencji zawartą między stronami 16 marca 2001 r., 3) błędne zastosowanie art. 169 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, w sytuacji gdy dochodzone przez powoda roszczenie nie jest objęte dyspozycją tego przepisu.

Sąd Apelacyjny-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z 31 sierpnia 2006 r. [...] oddalił apelację powoda. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu podniósł, że zgodnie z art. 101³ k.p. umowa o zakazie konkurencji wymaga pod rygorem nieważności formy pisemnej. Dlatego też z mocy art. 99 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p. pełnomocnictwo do zawarcia umowy o zakazie konkurencji wymaga tej samej formy. W ocenie Sądu Apelacyjnego, brak pisemnego umocowania przewodniczącej rady nadzorczej B.P. SA w Ł. do zawarcia z powodem umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy czynił bezprzedmiotowy wniosek powoda o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków na okoliczność rzeczywistej woli rady nadzorczej i zakresu umocowania przewodniczącej rady w zakresie czynności zastrzeżonych z mocy art. 379 k.s.h. dla rady nadzorczej poprzednika prawnego strony pozwanej. Umocowanie do zawarcia umowy o pracę nie jest równoznaczne z umocowaniem do zawarcia umowy o zakazie konkurencji (por. wyrok Sądu Najwyższego z 2 grudnia 2004 r., I PK 80/04, OSNP 2005 nr 13, poz. 189). Według Sądu okoliczność, czy rada nadzorcza Banku miała świadomość, czy też jej nie miała, co do odrębności umowy o zakazie konkurencji od umowy o pracę, na co powołuje się skarżący w

apelacji, jest bez znaczenia, skoro do czasu rozwiązania rady (w związku z ustanowieniem zarządu komisarycznego) czynność prawna zawarta w jej imieniu bez należytego umocowania nie została potwierdzona zgodnie z art. 103 § 1 k.c. w związku z art. 300 k.p.

Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że odrębnym zagadnieniem jest to, czy powód mógł skutecznie dochodzić odszkodowania na podstawie umowy z 16 marca 2001 r., nazwanej aneksem do umowy o pracę z 22 sierpnia 2000 r. W dacie zawarcia tej umowy (z 16 marca 2001 r.) powód nie był członkiem zarządu poprzednika prawnego pozwanego Banku, a zatem ówczesny prezes zarządu był organem uprawnionym do zawarcia tej umowy z powodem, co oznacza jej ważność. Wątpliwe jest natomiast, zdaniem Sądu, czy umowa ta uległa rozwiązaniu na skutek zawarcia między stronami - w związku z powołaniem powoda do zarządu pozwanej - kolejnej umowy o pracę z 18 kwietnia 2002 r., ustalającej nowe warunki zatrudnienia, w której to umowie strony zgodnie oświadczyły, że na zasadzie porozumienia stron rozwiązują umowę o pracę zawartą 22 sierpnia 2000 r. W ocenie Sądu, powód składając oświadczenie woli o rozwiązaniu uprzedniej umowy o pracę nie miał zamiaru jednoczesnego rozwiązania umowy o zakazie konkurencji, skoro takiej samej treści postanowienia dotyczące tej kwestii znalazły się w § 9 umowy z 18 kwietnia 2002 r. Sąd, opowiadając się za odrębnością umowy o zakazie konkurencji od umowy o pracę, skłonił się do poglądu, że umowa z 16 marca 2001 r. o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy zachowała swoją moc wiążącą. Podobny pogląd wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z 27 października 2004 r., I PK 688/05 (OSNP 2005 nr 12, poz. 169). Zgodnie z tezą tego wyroku, po powołaniu pracownika do zarządu spółki prawa handlowego nie jest wymagane ponowne zawarcie umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy albo jej potwierdzenie przez radę nadzorczą względnie pełnomocnika ustanowionego uchwałą walnego zgromadzenia.

Sąd stwierdził jednak, że mimo zawarcia przez strony stosunku pracy ważnej umowy o zakazie konkurencji po ustaniu zatrudnienia, roszczenie powoda nie może być uwzględnione z innych przyczyn. Zgodnie z art. 101² § 2 k.p., zakaz konkurencji ustalony umownie na okres po ustaniu zatrudnienia przestaje obowiązywać przed upływem terminu, na jaki została zawarta umowa, w razie ustania przyczyn uzasadniających taki zakaz lub niewywiązywania się pracodawcy z obowiązku wypłaty odszkodowania. Ustanie przyczyn zakazu konkurencji w myśl tego przepisu może nastąpić, na przykład, w sytuacji likwidacji bądź ogłoszenia upadłości pracodawcy bę-

dącego stroną umowy o zakazie konkurencji, a w przypadku członków zarządów banków odwołanych z mocy prawa zakaz konkurencji (umowa dotycząca tego zakazu) przestaje obowiązywać z chwilą ustanowienia zarządu komisarycznego. Sąd zauważył, że w rozpoznawanej sprawie ustały przyczyny uzasadniające zakaz konkurencji jeszcze „przed rozpoczęciem biegu terminu określonego w umowie”, to jest przed rozwiązaniem stosunku pracy, ponieważ powód został odwołany ze stanowiska członka zarządu pełniącego obowiązki prezesa zarządu z mocy samego prawa, według art. 145 ust. 2 Prawa bankowego. W konsekwencji został również pozbawiony prawa do odszkodowania, będącego przedmiotem sporu, na mocy art. 169 Prawa bankowego. Oceniając zasadność roszczenia powoda, Sąd zwrócił uwagę, że w zakresie roszczeń członków zarządu banku po ustaniu zatrudnienia ustanowienie zarządu komisarycznego jest traktowane na równi z likwidacją banku. Powód, jeszcze przed rozwiązaniem stosunku pracy, pismem z 10 kwietnia 2003 r. został powiadomiony przez zarząd komisaryczny o skutkach wynikających z art. 169 Prawa bankowego i nie było żadnego powodu, aby powstrzymywał się od zajmowania się interesami konkurencyjnymi. Sąd nie podzielił stanowiska apelującego, że art. 169 Prawa bankowego nie dotyczy odszkodowań z tytułu umów o zakazie konkurencji. Takie rozumienie treści tego przepisu powód wywodzi z faktu, że jest w nim mowa jedynie o odprawach i wynagrodzeniach należnych po ustaniu zatrudnienia. Jednakże odszkodowanie, o jakim stanowi art. 101² § 1 k.p., ma - zdaniem Sądu - charakter wynagrodzenia jako świadczenia wzajemnego z umowy o zakazie konkurencji; nie jest odszkodowaniem w rozumieniu przepisów prawa cywilnego, ponieważ nie jest związane z jakąkolwiek szkodą.

Wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik powoda. Jako podstawy skargi kasacyjnej wskazał: 1) naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 169 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe, w wyniku objęcia zakresem tego przepisu odszkodowania z tytułu umowy o zakazie konkurencji oraz przez niewłaściwe zastosowanie art. 101² § 2 k.p. w wyniku uznania, że w następstwie ustanowienia zarządu komisarycznego umowa o zakazie konkurencji przestała obowiązywać na skutek wygaśnięcia przyczyn uzasadniających jej zawarcie; 2) naruszenie prawa procesowego, a mianowicie art. 217 k.p.c., poprzez nieprzeprowadzenie wnioskowanego dowodu z zeznań świadków na okoliczności zakresu pełnomocnictwa udzielonego przewodni-

czącej rady nadzorczej, która to okoliczność miała istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy i nie została wyjaśniona innymi dowodami.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na: po pierwsze - potrzebę wykładni art. 169 ustawy Prawo bankowe, budzącego poważne wątpliwości, przez wyjaśnienie czy obejmuje on swoim zakresem także odszkodowanie wynikające z zawartej umowy o zakazie konkurencji przewidziane w art. 101² § 1 k.p.; po drugie - potrzebę wykładni art. 101² § 2 k.p., budzącego poważne wątpliwości, przez rozstrzygnięcie czy wprowadzenie zarządu komisarycznego w banku oznacza, że ustawa przyczyna uzasadniająca zakaz konkurencji i umowa o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy zawarta z pracownikami banku przestaje obowiązywać na mocy art. 101² § 2 k.p; po trzecie - naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, gdyż doprowadziło do błędnego ustalenia, że powoda i pozwanego nie wiązała ważna umowa o zakazie konkurencji.

Pełnomocnik powoda wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uwzględnienie w całości powództwa, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Zarzut naruszenia przepisów postępowania jest całkowicie chybiony. Z rozważań prawnych zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego wynika, że podstawę faktyczną tego rozstrzygnięcia stanowiło ustalenie, iż poprzednika prawnego strony pozwanej oraz powoda wiązała ważna umowa o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy, zawarta w czasie, gdy powód nie był jeszcze członkiem zarządu B.P. SA w Ł., a zatem umowę o zakazie konkurencji mógł z nim ważnie i skutecznie zawrzeć prezes zarządu, bez udziału przewodniczącego rady nadzorczej Banku. W tym kontekście nietrafny jest zarzut kasacyjny dotyczący naruszenia art. 217 k.p.c. w wyniku pominięcia dowodu z zeznań świadków, zgłoszonych przez powoda jeszcze w postępowaniu przed Sądem Okręgowym jako sądem pierwszej instancji, na okoliczność zakresu pełnomocnictwa udzielonego przez radę nadzorczą przewodniczącej tej rady w celu wykazania, że umowa o zakazie konkurencji zawarta z powodem jako członkiem zarządu była zawarta ważnie i skutecznie. Dowód ten dotyczył okoliczności nieistotnych z punktu widzenia przyjętej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia.

Bezpodstawność zarzutu naruszenia prawa procesowego nie oznacza jednak, że skarga kasacyjna nie ma uzasadnionych podstaw. Uzasadnione okazały się bowiem zarzuty naruszenia zaskarżonym wyrokiem obydwu przepisów prawa materialnego - mianowicie art. 169 Prawa bankowego oraz art. 101² § 2 k.p.

2. Sąd Apelacyjny przyjął, że skoro powód został odwołany z mocy prawa ze stanowiska członka zarządu pełniącego obowiązki prezesa zarządu (na podstawie art. 145 ust. 2 Prawa bankowego, zgodnie z którym na zarząd komisaryczny przechodzi prawo podejmowania uchwał i decyzji we wszystkich sprawach zastrzeżonych w ustawie i statucie do właściwości władz i organów banku; z dniem ustanowienia zarządu komisarycznego członkowie zarządu banku zostają odwołani z mocy prawa, a ustanowione wcześniej prokury i pełnomocnictwa wygasają; na czas trwania zarządu komisarycznego kompetencje innych organów banku zostają zawieszane), to w konsekwencji został również pozbawiony prawa do odszkodowania będącego przedmiotem sporu na mocy art. 169 Prawa bankowego. Sąd Apelacyjny zwrócił uwagę, że w zakresie roszczeń członków zarządu po ustaniu zatrudnienia ustanowienie zarządu komisarycznego jest traktowane na równi z likwidacją banku. Powód jeszcze przed rozwiązaniem z nim stosunku pracy, pismem z 10 kwietnia 2003 r., został powiadomiony przez zarząd komisaryczny o skutkach wynikających z art. 169 Prawa bankowego. Sąd Apelacyjny nie zgodził się ze stanowiskiem powoda, że przepis ten nie dotyczy odszkodowań z tytułu umów o zakazie konkurencji. Odszkodowanie, o którym stanowi art. 101² § 1 k.p., ma charakter wynagrodzenia jako świadczenia wzajemnego z umowy o zakazie konkurencji i nie jest odszkodowaniem w rozumieniu przepisów prawa cywilnego, ponieważ nie jest związane z jakąkolwiek szkodą.

Przytoczone argumenty Sądu Apelacyjnego, mające przemawiać za pozbawieniem powoda odszkodowania z tytułu umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy bezpośrednio na podstawie art. 169 Prawa bankowego, nie są wystarczająco przekonujące. Zgodnie z art. 169 Prawa bankowego (według brzmienia tego przepisu obowiązującego przed 1 października 2003 r., czyli w czasie ocenianych zdarzeń), w związku z likwidacją lub upadłością banku bądź ustanowieniem zarządu komisarycznego posiadane uprawnienia członków władz banku dotyczące wypłaty odpraw pieniężnych i wynagrodzeń za okres po rozwiązaniu stosunku pracy tracą moc. Przepis ten wyraźnie stanowi o wygaśnięciu uprawnień członków władz banku dotyczących wypłaty „odpraw pieniężnych i wynagrodzeń za okres po rozwią-

zaniu stosunku pracy”. Zagadnieniem prawnym wymagającym rozstrzygnięcia w rozpoznawanej sprawie było to, czy art. 169 Prawa bankowego obejmuje swoim zakresem przedmiotowym także odszkodowanie, należne byłemu pracownikowi (członkowi władz banku) od byłego pracodawcy (banku) na podstawie umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy. Odszkodowanie to stanowi świadczenie wzajemne (byłego) pracodawcy w stosunku do świadczenia (byłego) pracownika polegającego na powstrzymaniu się od podejmowania działalności konkurencyjnej, opisanej szczegółowo w umowie o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy. Będący podstawą prawną zawierania tego rodzaju umów art. 101² § 1 k.p. posługuje się określeniem „odszkodowanie należne pracownikowi od pracodawcy”, a zatem innym niż „odprawa pieniężna” lub „wynagrodzenie za okres po rozwiązaniu stosunku pracy”. Mimo nazwania tego świadczenia odszkodowaniem, nie ma ono - na co słusznie zwrócił uwagę Sąd Apelacyjny - charakteru prawnego klasycznego odszkodowania cywilnoprawnego mającego naprawić szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym albo niewykonaniem lub nienależytym wykonaniem zobowiązania wynikającego z umowy. Ma ono jednak swoisty charakter kompensacyjny; jego celem jest zrekompensowanie byłemu pracownikowi - który przyjął na siebie umowne zobowiązanie powstrzymywania się od działalności konkurencyjnej wobec pracodawcy - utraty korzyści, jakie mógłby osiągnąć z tytułu wynagrodzenia za pracę lub dochodu związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej, gdyby podjął zatrudnienie na rzecz innego konkurencyjnego pracodawcy lub konkurencyjną działalność gospodarczą. Odszkodowanie, o którym stanowi art. 101² § 1 k.p., jest nazywane w literaturze prawniczej odszkodowaniem karencyjnym. Ma ono na celu zrekompensowanie byłemu pracownikowi ograniczeń i utrudnień, a także realnej utraty przychodów, związanych z czasowym umownym wyłączeniem możliwości podjęcia działalności konkurencyjnej wobec pracodawcy lub świadczenia pracy w ramach stosunku pracy lub na innej podstawie na rzecz podmiotu prowadzącego taką działalność. Odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy nie jest zatem ani odprawą pieniężną, ani wynagrodzeniem. Jest świadczeniem o odmiennym charakterze. W przeciwieństwie do wynagrodzenia za pracę oraz odpraw pieniężnych, przysługujących albo bezpośrednio w oparciu o umowę o pracę, albo na podstawie odpowiednich aktów normatywnych (ustaw, układu zbiorowego pracy, regulaminu wynagradzania), wynika z umowy odrębnej w stosunku do umowy o pracę, a mianowicie umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy (zwanej też

klauzulą konkurencyjną). Odszkodowanie to nie przysługuje za wykonaną pracę, lecz - wręcz przeciwnie - za powstrzymanie się od jej wykonywania, co przemawia przeciwko traktowaniu odszkodowania karencyjnego i wynagrodzenia za pracę w jednakowych kategoriach. Zindywidualizowany charakter odszkodowania karencyjnego, określonego zawsze w umowie o zakazie konkurencji, odróżnia je w istotny sposób od odpraw pieniężnych, które mają na ogół charakter powszechny, ponieważ przewidują je powszechnie obowiązujące przepisy prawa pracy (choć nie można również wykluczyć, że źródłem uprawnienia pracownika do odprawy jest wyłącznie umowa o pracę, np. umowa zawarta z członkiem zarządu spółki prawa handlowego). Wynagrodzenie za pracę oraz odprawy pieniężne mają charakter przysparzający, co jest atrybutem wynagrodzenia oraz innych świadczeń związanych z wykonywaniem pracy. Odszkodowanie karencyjne ma charakter kompensacyjny, nie odzwierciedla pracy, jest ekwiwalentem za gotowość powstrzymywania się od jej świadczenia oraz niewykorzystywania wiedzy nabytej w czasie zatrudnienia. Wreszcie, wynagrodzenie za pracę oraz odprawy pieniężne są przyznawane pracownikowi (bezpośrednio w umowie o pracę albo w odpowiednich aktach o charakterze normatywnym) w interesie pracownika. Odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy zastrzegane jest w umowie o zakazie konkurencji przede wszystkim w interesie pracodawcy.

Jak wynika z powyższych rozważań, odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy ma zupełnie inny charakter prawny niż wynagrodzenie za pracę oraz odprawa pieniężna. Dlatego nie można przyjąć, że mieści się ono w którymkolwiek z pojęć użytych w art. 169 Prawa bankowego. (Sąd Okręgowy słusznie zwrócił przy tym uwagę, że sformułowanie „wynagrodzenia za okres po rozwiązaniu stosunku pracy” nie oznacza żadnego realnie istniejącego w systemie prawnym desygnatu, ponieważ faktycznie nie wiadomo, jakiego świadczenia dotyczy to sformułowanie, skoro wynagrodzenie przysługuje pracownikowi w zasadzie wyłącznie za pracę świadczoną na rzecz pracodawcy, a zatem logicznie i ontologicznie łączy się z okresem świadczenia pracy, czyli okresem „przed” rozwiązaniem stosunku pracy, a nie „po” rozwiązaniu stosunku pracy. Ten brak możliwości znalezienia odpowiedniego desygnatu nie powinien jednak skłaniać do szerokiego, jak to przyjął Sąd Okręgowy, rozumienia tego pojęcia.)

Przy dokonywaniu wykładni art. 169 Prawa bankowego - w szczególności użytych w nim pojęć „odprawy pieniężne” i „wynagrodzenia za okres po rozwiązaniu sto-

sunku pracy” - nie można tracić z pola widzenia, że przepis ten stanowi wyjątek od ogólnych zasad ze względu na swój restrykcyjny charakter, pozbawia bowiem pracowników będących członkami władz banku należnych im świadczeń z tytułu pozostawania w zatrudnieniu na podstawie stosunku pracy. W związku z takim jego charakterem powinien być interpretowany ściśle. Nie jest dopuszczalne rozszerzanie jego zakresu przedmiotowego na inne świadczenia, poza „odprawami pieniężnymi” oraz „wynagrodzeniami za okres po rozwiązaniu stosunku pracy” (cokolwiek by to ostatnie miało znaczyć).

Poddawany wykładni art. 169 Prawa bankowego jest przepisem, który pozbawia - z mocy prawa - członków władz banku uprawnień do odpraw pieniężnych i wynagrodzeń, czyli uprawnień wynikających z prawa pracy, określonych - na ogół - w bezwzględnie obowiązujących przepisach prawa pracy i podlegających szczególnej ochronie. Przyjęcie zatem, że przepis ten obejmuje nie tylko wyraźnie wymienione w nim świadczenia wynikające z łączących członków władz banku i bank umów o pracę, lecz także jakieś inne, pominięte w jego treści, oznaczałoby niedopuszczalne rozszerzenie tej regulacji normatywnej na inne świadczenia, na przykład te, które należą się tym osobom jako pracownikom nie w związku ze świadczeniem przez nie pracy na rzecz banku, lecz w związku z powstrzymaniem się przez nie od podejmowania działalności konkurencyjnej w stosunku do banku po zakończeniu zatrudnienia, na podstawie zawartej w interesie banku jako byłego pracodawcy umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy. Przepis art. 169 Prawa bankowego jest przepisem szczególnym. Powinien być wykładany ściśle, zgodnie z jego brzmieniem (por. wyrok Sądu Najwyższego z 10 marca 2005 r., II PK 245/04, OSNP 2005 nr 22, poz. 349). Funkcjonalna i celowościowa wykładnia tego przepisu, sugerowana przez Sąd Apelacyjny w zaskarżonym skargą kasacyjną wyroku, jest wątpliwa, a w każdym razie nie została w wystarczająco przekonujący sposób uzasadniona. Prawo bankowe wiąże ustanie członkostwa określonych osób we władzach banku z sytuacją, w której konieczne było ustanowienie zarządu komisarycznego. Przyczyną „utrąty mocy” uprawnień członków władz banku dotyczących wypłaty odpraw pieniężnych i wynagrodzeń za okres po rozwiązaniu stosunku pracy jest przyczynienie się tych osób do powstania (zaistnienia) sytuacji, w której powstała konieczność ustanowienia zarządu komisarycznego w banku. Ustanowienie zarządu komisarycznego stanowi przesłankę wygaśnięcia z mocy prawa uprawnień członków władz banku do odpraw pieniężnych i wynagrodzeń. Wyłączenie obowiązku dokonywania

wypłat odpraw pieniężnych i wynagrodzeń wskazanym pracownikom stanowi w stosunku do nich swoistą sankcję majątkową, związaną z niewłaściwym kierowaniem przez nich instytucją bankową. Zarząd komisaryczny jest bowiem ustanawiany na ogół wówczas, gdy w banku powstała zła sytuacja finansowa (art. 26a, art. 145, art. 158 Prawa bankowego). W sytuacjach określonych w Prawie bankowym Komisja Nadzoru Bankowego może ustanowić w banku zarząd komisaryczny. Na zarząd komisaryczny przechodzi prawo podejmowania uchwał i decyzji we wszystkich sprawach zastrzeżonych w ustawie i statucie do właściwości władz i organów banku. Z dniem ustanowienia zarządu komisarycznego członkowie zarządu banku zostają odwołani z mocy prawa, a ustanowione wcześniej prokury i pełnomocnictwa wygasają. Na czas trwania zarządu komisarycznego kompetencje innych organów banku zostają zawieszane (por. art. 145 ust. 2 Prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym w czasie ocenianych zdarzeń, czyli w 2003 r.). Ustanowienie w banku zarządu komisarycznego wiąże się dla członków zarządu banku z dwoma skutkami - odwołaniem z mocy prawa i utratą z mocy prawa uprawnień dotyczących wypłaty odpraw pieniężnych i wynagrodzeń za okres po rozwiązaniu stosunku pracy. Z treści art. 169 Prawa bankowego pozwany Bank - a także Sąd Apelacyjny - wyprowadza brak uprawnienia powoda do domagania się odszkodowania przewidzianego w umowie o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy, ze względu na ustanowienie w B.P. SA w Ł. zarządu komisarycznego przed wygaśnięciem stosunku pracy powoda wynikającego z umowy o pracę. Takie odczytanie treści normatywnej art. 169 Prawa bankowego nie jest jednak możliwe, ponieważ do przedstawionej konkluzji nie prowadzi w żaden sposób wykładnia językowa (przepis ten nie wspomina o odszkodowaniu karencyjnym wynikającym z umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy); mogłaby jedynie doprowadzić bardzo daleko idąca wykładnia celowościowa.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że odszkodowanie z tytułu umowy o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy (art. 101² § 1 k.p.) nie jest objęte regulacją art. 169 Prawa bankowego.

3. Sąd Apelacyjny przyjął, że ustanie przyczyn obowiązywania zakazu konkurencji przed upływem terminu, na jaki została zawarta umowa (art. 101² § 2 k.p.), może nastąpić, na przykład, w sytuacji likwidacji lub ogłoszenia upadłości pracodawcy będącego stroną umowy o zakazie konkurencji, a w przypadku członków zarządów banków odwołanych z mocy prawa zakaz konkurencji (ściślej: umowa dotycząca tego zakazu) przestaje obowiązywać z chwilą ustanowienia zarządu komisa-

rycznego Zdaniem Sądu Apelacyjnego, w rozpoznawanej sprawie przyczyny uzasadniające zakaz konkurencji ustały jeszcze „przed rozpoczęciem biegu terminu określonego w umowie”, to jest przed rozwiązaniem stosunku pracy, ponieważ powód został odwołany ze stanowiska członka zarządu pełniącego obowiązki prezesa zarządu z mocy samego prawa na podstawie art. 145 ust. 2 Prawa bankowego. Poglądu powyżej przytoczonego Sąd Apelacyjny szczegółowo nie uzasadnił. Z treści art. 101² § 2 k.p. nie wynika, że samo ustanowienie zarządu komisarycznego w banku może być okolicznością pozwalającą na stwierdzenie ustania przyczyn uzasadniających zakaz konkurencji, co prowadzi do zaprzestania obowiązywania zakazu konkurencji przed upływem terminu, a nawet przed rozpoczęciem terminu, na jaki została zawarta umowa o zakazie konkurencji.

Ustanowienie w banku zarządu komisarycznego nie jest okolicznością, która sama przez się stanowi o ustaniu przyczyn uzasadniających zakaz konkurencji (art. 101² § 2 k.p.). Ustanowienie zarządu komisarycznego może, ale nie musi, prowadzić do likwidacji banku. Wprost przeciwnie, jest przede wszystkim drogą naprawy złej sytuacji finansowej w banku przez zmianę sposobu zarządzania nim i nie oznacza *a priori* ograniczenia lub zakończenia prowadzenia przez bank działalności bankowej, jak to ma miejsce w przypadku likwidacji banku lub ogłoszenia jego upadłości obejmującej likwidację majątku upadłego. Celem ustanowienia zarządu komisarycznego jest utrzymanie banku jako działającej instytucji, a nie jego likwidacja. Nie ma zatem bezpośredniej zależności między ustanowieniem zarządu komisarycznego w banku a ustaniem przyczyn uzasadniających zakaz konkurencji wynikający z umowy zawartej z członkiem zarządu banku. W każdym razie Sąd Apelacyjny nie przedstawił wystarczająco doniosłych argumentów prawnych pozwalających na uznanie, że ustanowienie zarządu komisarycznego w banku powoduje, iż przestaje niejako automatycznie obowiązywać zakaz konkurencji z przyczyn przedstawionych w art. 101² § 2 k.p. Skoro bank ma dalej prowadzić działalność bankową (zmienia się w nim tylko sposób zarządzania, bo samo ustanowienie zarządu komisarycznego nie wpływa na organizację i sposób działania banku jako osoby prawnej, z wyjątkiem zmian przewidzianych w Prawie bankowym), zaś celem ustanowienia zarządu komisarycznego jest zapewnienie realizacji programu postępowania naprawczego (art. 145 ust. 1 Prawa bankowego), to można raczej zakładać, że samo wprowadzenie zarządu komisarycznego nie wpływa na te okoliczności, które stanowiły podstawę ustanowienia zakazu konkurencji. Przyczyną zawarcia umowy o zakazie konkurencji po ustaniu sto-

sunku pracy jest posiadanie przez pracownika szczególnie ważnych informacji, których ujawnienie mogłoby narazić pracodawcę na szkodę. Ustanowienie zarządu komisarycznego w banku nie czyni tych informacji - dotyczących przecież działalności bankowej - mniej doniosłymi z punktu widzenia ochrony interesów pracodawcy oraz ewentualnego oddalenia zagrożenia narażenia go na szkodę w związku z podjęciem przez byłego członka zarządu banku (odwołanego z mocy prawa na podstawie art. 145 ust. 2 Prawa bankowego), któremu wypowiedziano stosunek pracy, działalności konkurencyjnej wobec byłego pracodawcy lub podjęcia zatrudnienia w ramach stosunku pracy lub na innej podstawie na rzecz podmiotu prowadzącego działalność konkurencyjną. Inną ocenę sytuacji - w kontekście istnienia przesłanek ustania przyczyn uzasadniających zakaz konkurencji - można byłoby odnieść do likwidacji banku albo choćby tylko ogłoszenia jego upadłości likwidacyjnej, jednak tego rodzaju okoliczności faktycznych Sąd Apelacyjny nie ustalił.

Dodatkowo, w związku z zarzutem naruszenia art. 101² § 2 k.p, należy podkreślić, że umowa z 16 marca 2001 r. o zakazie konkurencji po ustaniu stosunku pracy została zawarta na czas po rozwiązaniu stosunku pracy między powodem i B.P. SA w Ł., a nie na czas po odwołaniu powoda (choćby z mocy prawa, w związku z regulacją wynikającą z art. 145 ust. 2 Prawa bankowego) z funkcji członka zarządu pełniącego obowiązki prezesa zarządu. Odwołanie powoda (z mocy prawa) z funkcji członka zarządu pełniącego obowiązki prezesa zarządu Banku nie było równoznaczne z rozwiązaniem stosunku pracy i wymagało dokonania wypowiedzenia przez przewodniczącą zarządu komisarycznego Banku. Dopiero z tą chwilą mógł się ewentualnie zaktualizować obowiązek powoda powstrzymywania się od działalności konkurencyjnej.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że Sąd Apelacyjny niewłaściwie - bo przedwcześnie - zastosował art. 101² § 2 k.p. do sytuacji ustanowienia w B.P. SA w Ł. zarządu komisarycznego.

Stwierdzone naruszenia prawa materialnego (art. 169 Prawa bankowego i art. 101² § 2 k.p.) stanowiły podstawę do uwzględnienia skargi kasacyjnej w myśl art. 398¹⁵ k.p.c.

=====